

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

De optimo genere oratorum

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

positum est, ut potui brevissimè, de omni controversiarum genere, nisi præterea tu quid requiris. (hbb) C. F. illud equidem, quod jam unum restare video, quale sit, cum *disceptatis* versatur in scriptis. C. F. Rectè intelligis. eo enim exposito, munus promissi omne confecerò. Sunt igitur ambigui duobus adversariis præcepta communia. Uterque enim hanc significationem, qua utetur ipse, dignam scriptoris prudentia esse defendet. uterque id, quod adversarius ex ambiguo scripto intelligendum esse dicet, aut absurdum, aut inutile, aut iniquum, aut turpe esse defendet, aut etiam discrepare cum ceteris scriptis, vel aliorum, vel maximè, si poterit, ejusdem: quamque defendet ipse, eam rem, & sententiam quemvis prudentem, & justum hominem, si integrum daretur, scripturum fuisse, sed planiùs: eamque sententiam, quam significari posse dicet, nihil habere aut *captiosis*, aut vitii: contrariam autem si prebarit, fore ut multa vitia stulta, iniqua contraria consequantur. Cum autem aliud scriptor *sensisse* videtur, & aliud scripsisse: qui scripto nitetur, eum, re exposita, recitatione uti oportebit: deinde instare adversario, iterare, renovare, interrogare, num aut scriptum neget, aut contra factum infirmitur. Post, iudicem ad vim scripti vocet. Hac confirmatione usus, amplifcet rem lege laudanda, audaciamque confutet ejus, qui cum palam contra fecerit, idque fateatur: adsit tamen, factumque defendat. Deinde infirmet defensionem: cum adversarius aliud voluisse, aliud sensisse scriptorem, aliud scripsisse dicat, non esse ferendum, à quoquam potius latoris sensum, quam à lege, explicari. Cur ita scripserit, si ita non senserit? Cur, cum ea, quæ planè scripta sint, neglexit: quæ numquam scripta sunt proferat? Cur *prudentissimos* in scribendo viros, summæ stultitiz putet esse damnandos? Quid impedièrit scriptorem, quo minùs exciperet illud, quod adversarius, tanquam si exceptum esset, ita dicit se secutum? Utetur exemplis iis, quibus idem scriptor: aut, si id non poterit, quibus alii, quod excipiendum putarint, exceperint. Quærenda etiam ratio est, si qua poterit inveniri, quare non sit exceptum: aut iniqua lex, aut inutilis futura dicitur, aut alia causa obtemperandi, alia abrogandi: dissentire adversarii vocem, atque legis. Deinde amplificandi causa, de conservandis legibus, de periculo rerum publicarum, atque privatarum, cum aliis locis, tum in perorando maximè graviter erit, vehementerque dicendum. Ille autem, qui se sententia legis, volunta-

teque defendet, in *confiliis*, atque in mente scriptoris, non in verbis, ac litteris vim legis positam esse defendet: quodque nihil exceperit in lege, laudabit, ne diverticula peccatis darentur, atque ut ex facto cujusque iudex legis mentem interpretaretur. Deinde erit utendum exemplis, in quibus omnis *equitas* perturbaretur, si verbis legum, ac non sententis pareatur. Deinde genus ejusmodi calliditatis, & calumniæ retrahatur in odium iudicis, cum quadam invidiosa querela. Et si incidet imprudentiæ causa, quæ non ad delictum, sed ad casum, necessitatemve pertineat, quod genus paulo ante attigimus: erit iisdem equitatis sententis contra acerbiter verborum deprecandum. Sin scripta inter se dissentient: tanta series artis est, & scinter se sunt pleraque connexa & apta, ut quæ paulo ante præcepta dedimus ambigui, quæque proximè sententia & scripti, eadem ad hoc genus causæ tertium transferantur. Nam quibus locis in ambiguo defendimus eam significationem, quæ nos adjuvat eisdem in contrariis legibus nostra lex defendenda est. Deinde est efficiendum, ut alterius scripti sententiam, alterius verba defendamus. Ita quæ modò de scripto, sententiaque præcepta sunt, eadem huc omnia transferemus. (iii) EXPOSITA sunt tibi omnes oratoriæ partitiones, quæ quidem è media illa nostra Academia floruerunt: neque sine ea aut inveniri, aut intelligi aut tractari possunt. nam & partiri ipsum, & definire, & ambigui partitiones dividere, & argumentorum locos nosse, & argumentationem ipsam concludere, & videre, quæ sumenda in argumentando sint, quidque ex iis, quæ sumta sunt, efficiatur: & vera à falsis, verisimilia ab incredibilibus dijudicare, & distinguere, aut malè sumta, aut malè conclusa reprehendere, & eadem vel angustè differere, ut *dialectici* qui appellantur: vel, ut oratorem decet, latè exprimere: illius exercitationis & subtiliter disputandi, & copiosè dicendi artis est. De bonis verò rebus, & malis: æquis, iniquis: utilibus, inutilibus; honestis, turpibus, quam potest habere orator, sine illis maximarum rerum artibus, facultatem, aut copiam? Quare hæc tibi sint, mi Cicero, quæ exposui, quasi indicia fontium illorum: ad quos si nobis eisdem ducibus, aliusve, perveneris, tum & hæc ipsa melius, & multo majora alia cognosces. C. F. Ego verò, ac magno quidem studio, mi pater: multisque ex tuis præclarissimis muneribus nullum *majus* exspecto.

M. TULLII CICERONIS DE OPTIMO GENERE ORATORVM.

Synopsis.

Unum genus esse perfecti Oratoris.

RATORVM genera esse dicuntur, tanquam poetarum. id secus est. nam alterum est multiplex. Poëmatum enim tragici, comici, epici, melici etiam, ac dithyrambici, & quod magis est tractatum à Latinis, suum quoddam est diversum à reliquis. Itaque & in tragœdia comicum vitium est, & in comœdia turpe tragicum. & in ceteris

suus est cujusque certus sonus, & quædam intelligentibus nota vox. Oratorum autem si quis ita numerat plura genera, ut alios grandis, aut gravis, aut copiosos: alios re-nucis, aut subtilis, aut brevis: alios eis interjectos, & tanquam medios putet: de hominibus dicit aliquid, de re parum. In re enim, quod *optimum* sit, quæritur: in homine dicitur, quod est. Itaque licet dicere & Ennium, summum epicum poetam, sicut ita videtur: & Pacuvium tragicum:

1. Quid magis est tractatum à Latinis? Adr. Turnebus lib. 1. Adverf. cap. 4. restituit è mss. quo, locumque hunc dextrè interpretatur contra eos, qui substituant *quo minus* est. nam quod Lambinus ei op-

ponat locum è proœmio lib. 1. Tusc. quæst. plus nihilo est. ferus quidem poetam accipere Romani, sed acceptam. diligenter & vanè excoluerunt inquit Gallic.

& Cæciliū fortasse comicū. Oratorem genere non di-
 vido, perfectum enim quæro. Unum est autem genus per-
 fectū, a quo qui absunt, non genere differunt, ut ab Attio
 Terentius; sed in eodem non sunt patēs. Optimus est enim
 orator, qui dicendo animos audientium & docet, & dele-
 ctat, & permovet. Docere, debitum est: delectare, ho-
 norarium: permovere, necessarium. Hæc ut alius melius,
 quàm alius, concedendum est. verum id fit non genere:
 sed gradu. Optimum quidem unum est, & proximum,
 quod ei simillimum: ex quo peripicuum est, quod optimo
 dissimillimum sit, id esse deterrimum. Nam quoniam
 eloquentia constat ex verbis, & sententiis, perficiendum
 est, ut purè, & emendatè loquentes, quod est Latine:
 verborum præterea & propriorum, & translatorum
 elegantiam persequamur: in propriis, ut aptissima eligamus:
 in translatis, ut similitudinem secuti, vercundè
 utamur alienis. Sententiarum autem totidem genera sunt,
 quot diximus esse laudum: sunt enim docendi, acutè: de-
 lectandi, quasi argutè: commovendi, graves. Sed & verborum
 est structura quædam, duas res efficiens, numerum,
 & lenitatem: & sententiæ suam compositionem habent,
 & ad probandam rem accommodatum ordinem. sed earum
 omnium rerum, ut ædificiorum, memoria est quasi
 fundamentum, lumen *alio*. Ea igitur omnia in quo summa,
 exit orator peritissimus: in quo media, mediocris: in
 quo minima, deterrimus. Et appellabuntur omnes oratores,
 ut *prohæres* appellantur etiam mali: nec generibus inter
 sese, sed facultatibus differunt. Itaque nemo est orator,
 qui se Demosthenis similem esse nolit: at Menander, Homeri
 noluit. Genus enim erat aliud. id non est in oratoribus:
 aut si est, ut alius gravitatem sequens, subtilitatem
 fugiat: contra, alius acutiorem se, quam ornatiorem, velit:
 etiam si est in genere tolerabili, certè non est in opti-
 mo. siquidem, *Q u o d* omnes laudes habet, id est opti-
 mum. Hæc dixi brevius equidem, quàm res petebat: sed
 ad id, quod agimus, non fuit dicendum pluribus. Unum
 enim cum sit genus, id quale sit, quærimus. Est autem
 tale, quale floruit Athenis, ex quo Atticorum oratorum
 ipsa vis ignota est, nota gloria. Nam alterum multi viderunt,
 vitiosū nihil apud eos: alterum pauci, laudabilia esse
 multa. Est enim vitiosum in sententiis, si quid absurdum,
 aut alienum, aut non acutum, aut subinsulsum est. In
 verbis, si inquinatum, si abjectum, si non aptum, si durum, si
 longè petitum. Hæc vitaverunt ferè omnes, qui aut
 Attici numerantur, aut dicuntur Atticè. sed quatenus valuerunt,
 sani & siccè duntaxat habeantur, i sed ita, ut *palastricè*
 spatari in xysto iis liceat, non ab Olympiis cocenam
 petant, qui cum careant omni vitio, non sunt contenti
 quasi bona valetudine, sed vireis, lacertos, sanguinem quaerunt,
 quondam etiam suavitatem coloris, eos imitemur,
 si possumus: sin minus, illos potius, qui incorrupta fan-
 nitate sunt, (quod est proprium Atticorum,) quàm eos,
 quorum vitiosa abundantia est, quales Asia multos tulit.
 Quod cum faciemus (si modo id ipsam assequemur: est
 enim permagnam) imitemur, si poterimus, Lyfiam, &
 eius quidem tenuitatem potissimum. Est enim multis in
 locis grandior, sed quia & privatas ille plerasque & eas ipsas
 aliis, & parvarum rerum causas scripsit, videtur esse je-
 junior, quoniam se ipse consulto ad minutarum genera
 causarum limaverit. Quod qui ita faciet, ut, si cupiat ube-

rior esse, non possit, habeatur sanè orator, sed de minori-
 bus magno autem oratori etiam illo modo sæpe dicendum
 est in tali genere causarum. Ita fit, ut Demosthenes certè
 possit summisè dicere: elatè Lyfias fortasse non possit.
 Sed si eodem modo putant, exercitum in foro, & in omni-
 bus templis, quæ circum forum sunt, collocata, dici *pro*
Milone decui se, ut si de re privata ad unum judicem dice-
 remus: vim eloquentiæ suæ facultate, non rei naturâ me-
 riantur. Quare quoniam nonnullorum sermo jam incre-
 buit, partim seipfos Atticè dicere, partim neminem no-
 strum dicere: alteros negligamus. satis enim his res ipsa
 respondet. cum aut non adhibeantur ad causas, aut adhi-
 biti derideantur, nam si ardicantur, esset id ipsum Attico-
 rum. Sed qui dici à nobis Attico more nolunt, ipsi autem
 se non oratores esse profitentur, si teretis aureis habent,
 intelligensque iudicium: tanquam ad picturam proban-
 dam adhibentur etiam *infusi* faciendi cum aliqua solertia
 iudicandi. Sin autem intelligentiam ponunt in audiendi
 fastidio, neque eos quidquam excelsum, magnificentique
 delectat: dicant se subtile quiddam, & positum velle gra-
 ve ornatumque contemnere: id verò desinant dicere, qui
 subtiliter dicunt, eos solos Atticè dicere, id est, quasi sic-
 cè: at integrè, & amplè, & ornate, & copiosè, cum e-
 dem integritate, Atticorum est quid? dubium est, utrum
 orationem nostram tolerabilem tantum, an etiam admira-
 bilem esse cupiamus? Non enim jam quærimus, quid
 sit Atticè, sed quid sit *optime* dicere. Ex quo intelligitur,
 quoniam Græcorum oratorum præstantissimi sunt ii, qui
 fuerunt Athenis, eorum autem princeps facile Demosthe-
 nes: hunc siquis imitetur, eum & Atticè dicturum, &
 optimè: ut, quoniam Attici nobis propositi sunt ad imi-
 tandum, bene dicere, id sit Atticè dicere. Sed cum in eo
 magnus error esset, quale esset id dicendi genus: putavi
 mihi suscipiendum laborem, utilem studiosis, mihi qui-
 dem ipsi non necessarium. Converti enim ex Atticis, duo-
 rum eloquentissimorum nobilissimas orationes inter se
 contrarias, Æschinis, Demosthenisque: nec *converti*, ut
 interpret, sed ut orator, sententiis iisdem, & earum for-
 mis, tanquam figuris, verbis ad nostram consuetudinem
 aptis: in quibus & non verbum pro verbo reddere, sed
 reddere, sed genus omnium verborum, vimque servavi.
 non enim ea à me annumerare lectori putavi oportere, sed
 tanquam appendere. Hic labor meus hoc assequitur, ut
 nostri homines, quid ab illis exigant, qui se Atticos volunt,
 & ad quam eos quasi formulam dicendi revocent, intelli-
 gant. Sed exorietur Thucydides, eius enim quidem elo-
 quentiam admirantur. Id quidem rectè: sed nihil ad eum
 oratorem, quem quærimus. Aliud est enim explicare res
 gestas narrando, aliud argumentando criminari, crimine
 dissolvere: aliud narratione tenere auditorem, aliud con-
 citare. At loquitur pulcrè. Num melius, quàm Plato?
 necesse tamen est oratori, quem quærimus, contraversas
 explicare forenses dicendi genere ad docendum, ad
 delectandum, ad permovendum. Quare si quis erit, qui
 Thucydido genere causas in foro dicturum se esse pro-
 fiteatur, is abhorreat etiam à suspicione ejus, quæ versatur
 in re civili & forensi: 3 qui Thucydidem laudavit, adscri-
 bat suæ nostram sententiam. Quin ipsum Isocratem, quem
 divinus auctor Plato suum ferè æqualem ad irabiliter in
 Phædro laudari fecit à Socrate, quemque omnes docti

summum

1. Sed ita ut palastricè spatari in xysto, &c.] Accedere avgam ad
 Paschaliū conjecturam libro de Coronis, palastricè, priore etiam
 linea, ubi est, sed quatenus valuerunt, non male Gulielmus sed qui
 venter.

2. Non verbum pro verbo reddere.] Lambinus expunxit *pro*; non ne-
 cessario, sic Terentius Eunuchus: *Pro pro pari referre, quid eam mer-
 deat.* Gulielmus.

3. Qui Thucydidem laudavit.] Idem malebat laudabis, non male.

sumum oratorem esse dixerunt: tamen hunc in numero non repono. non enim in *oie* versatur, & ferro; quasi rudibus ejus eludit oratio. A me autem (ut cum maximis minima conferam) gladiatorum par nobilissimum inducitur. Æschines, tanquam Æserinus (ut ait Lucilius) non spurcus homo, sed doctus & acer,

*Cum Pacidiano hic componitur, optimi longe
Post homines natos.*

Nihil enim illo oratore arbitror cogitari posse divinius. Huic labori nostro duo genera reprehensorum opponuntur: unum hoc, *Verum melius Græci*, à quo quæritur, ecquid possint ipsi melius Latine. Alterum, *Quid istas potius legam, quam Græcas?* Iidem Andriam, & Synephebos: nec minus Terentium, & Cæcilium, quam Menandrum legunt: nec Andromacham, aut Antiopam, aut Epigonos Latinos recipiant, sed tamen Ennium, & Pacuvium, & Accium potius, quam Euripidem & Sophoclem legunt. Quod igitur est eorum in orationibus à Græco convertis, fastidium, nullum cum sit in versibus? Sed aggrediamur jam quod suscepimus, si prius exposuerimus, quæ causa in judicium deducta sit. Cum esset lex Athenis, NE QVIS populi scitum faceret, ut quisquam corona donaretur in magistratu prius, quam rationes retulisset: & altera lex, eos, qui à populo donarentur, in concione donari debere: 2 quia in senatu Demosthenes curator muris reficiendis fuit, eosque refecit pecunia sua: de hoc igitur Ctesiphon scitum fecit, nullis ab ipso rationibus relatis, ut corona aurea donaretur: eaque donatio fieret in theatro, populo convocato: qui locus non est concionis legitima: atque ita prædicaretur, EVM DONARI VIRTUTIS ERGO BENIVOLENTIAEQUE, QUAM ERGA POPULVM ATH-

NIENSVM HABERET. Hunc igitur Ctesiphontem in judicium adduxit Æschines, quod contra leges scripisset, ut & rationibus non relatis corona donaretur, & ut in theatro, & quod de virtute ejus, & benivolentia, falsa scripisset; quoniam Demosthenes nec vir bonus esset, nec bene meritus de civitate. Causa ipsa abhorret illa quidem à formula consuetudinis nostræ: sed est magna. Habet enim & legum interpretationem satis acutam in utramque partem, & meritum in reipub. contentionem sane gravem. Itaque causa Æschini: quoniam ipse à Demosthene esset capitis accusatus, quod legationem e mentibus esset, ut ulciscendi inimici causa, nomine Ctesiphontis, judicium fieret de factis, famaue Demosthenis. Non enim tam multa dixit de rationibus non relatis, quam de eo, quod civis improbus, ut optimus, laudatus esset. Hanc multam Æschines à Ctesiphonte perit quadriennio ante Philippi Macedonis mortem: sed judicium factum est aliquot annis post, Alexandro jam Asiam factus esse. Quid enim aut tam visendum, aut audiendum fuit, quam summorum oraturum in gravissima causa, accurata, & inimicis incensa contentio? Quorum ego orationes si, ut spero, ita expressero, virtutibus utens illorum omnibus, id est, sententiis, & earum figuris, & rerum ordine, verba persequens eatenus, ut ea non abhorreat à more nostro: (quæ si à Græcis omnia conversa non erunt, 3 tamen ut generis ejusdem sint, elaboravimus) erit regula, ad quam eorum dirigantur orationes, qui Atticæ volunt dicere, sed de nobis satis. Aliquando enim Æschinem ipsum Latine dicentem audiamus.

1. Tamen hunc in numero non repono.] Lambinus hanc hinc in numero, minus recte. nam & Plautus Menachmis: extra numerum et mihi. & Curculione: Salve extra pretium tertis. Lucretii item est, extra numerum prædicere. libro IV. Gulielmij.

2. Quia in Senatu Demosthenes, etc.] Verisimiliter ad id emendavit Lambinus, in sua critica Demosth.

3. Tamen ut generis ejusdem sint elaboravimus.] Gulielmij regendum judicabat elaboravimus.

COMPLE